

דרשה לפרשות "מטות" ו"מסעי" – א' באב ה'תשפ"א

שבת שלום,

השבת מזמנת לנו סוגיות רבות בהן ניתן לעסוק, ולכן התלבטתי במה כדאי להתמקד – שתי הפרשות אותן אנו קוראים השבוע, "מטות" ו"מסעי", ימי בין המיצרים בהם אנו מצויים כעת, או התייחסות לאתגרי ההווה של היהדות. אך כמיטב המסורת המתחדשת, הגעתי למסקנה כי דבר פחות משילוב המקורות המצויינים לא יכבד את המעמד.

פרשת מטות עוסקת בין היתר במלחמת עם ישראל במדין, זאת כנקמה על חטא בעל פעור, המתואר בפרשה הקודמת. כמסופר, בלעם המליץ למלכי מדין ומואב להחטיא את ישראל על מנת להוביל למגפה, ולכן נשלחו בנות מדין לפתות את עם ישראל. בשיא החטא, זמרי בן סלוא, נשיא שבט שמעון, חטא אל מול כל העדה, דבר אשר הוביל את פנחס לקחת את החוק לידיים במעשה הקנאות המפורסם.

בפרשה שלנו כתוב, וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. נָקִים נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תִּגְאֹסֶף אֶל עַמִּיךָ. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִחְלִצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וְיִהְיוּ עַל מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת יְהוָה בְּמִדְיָן. מִי מִמוֹנֵה לַעֲמוּד בְּרֹאשׁ הַצַּבָּא? פִּנְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר, כְּמוֹבֵן. וַיִּצְבְּאוּ עַל מִדְיָן כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה וַיְהִרְגוּ כָּל זָכָר. וַיֵּשְׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת נַשֵּׁי מִדְיָן וְאֵת טַפָּם וְאֵת כָּל בְּהֵמָתָם וְאֵת כָּל מִקְנֵיהֶם וְאֵת כָּל חֵילָם בְּזָזוּ. לְאַחַר הַצַּגַּת הַשְּׁלָל כְּתוּב, וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שָׂרֵי הָאֵלֶפִים וְשָׂרֵי הַמָּאוֹת הַבָּאִים מִצַּבָּא הַמְּלַחְמָה. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל נַקְבָּה. הֲנָה הָיָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר בְּלַעַם לְמַסֵּר מַעַל בִּיהוָה עַל דְּבַר פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגָּפָה בְּעַדְתָּ יְהוָה. וְעַתָּה הֲרָגוּ כָּל זָכָר בְּטָף וְכָל אִשָּׁה יָדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרָגוּ. וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הֲחִיו לָכֶם. כִּיוֹן שְׁנֹשׁוֹת מִדְיָן הֵן אֵלוֹ שְׁחֹטָאוֹ, עַל כּוֹלֵן לְשֹׂאת בַּמַּחִיר.

הפרשה עוברת לעסוק בחלוקת השלל, הכוללת את נשות מדין הצעירות, בחלק מפורט עוד יותר מתיאור המלחמה. מן האדם ומן הבקר ומן החמרים ומן הצאן. גם בראי התקופה, בהשוואה למלחמות אחרות שקיים העם, הרג הטף והנשים הוא חריג, וחשוב להתעכב עליו ולהתהוות על פעולות העם, הצו האלוהי, ועל כך שהמגפה שהסתיימה עם מעשהו של פנחס.

נהוג לומר כי השסע בציונות הדתית מתבטא היטב באותה שבת בין אלו שבחרים לדבר על פנחס ואלו הבוחרים להתמקד בבנות צלפחד, אלו המהללים את פנחס או לכל הפחות מעצימים את חלקו בביעור נגע החטא, ובין אלו שבחרים להתמקד בפרוגרסיביות שבמתן הזכויות לבנות צלפחד. קידוש

השורשים האורתודוקסי מונע חשבון נפש מעמיק, אשר יכול להוביל לצמיחת ענפים סוררים.

אין לנו את הפריבילגיה לבחון מעשים כגון המלחמה במדין כמו ילדים המביטים בליקוי חמה – במבט מצומצם וחטוף, בחזקת רואה-לא-רואה. גם הם חלק מדברי הימים, חלק מההיסטוריה שלנו כעם אשר אם נרצה או לא נרצה, מעצב אותנו. ההחלטה כיצד המעשה יגדיר את עתידנו היא בידינו בלבד, אך נוכל לקבל אותה רק ממקום משכיל, מעמיק וביקורתי.

החשש מבחינת שורשים מובן בעיניי. ההימנעות מביקורת שעשויה לזעזע את אמות הסיפים של האמונה היא אנושית, ואכן סייעה לעם היהודי לגבור על קשיים בעברו. אך כעת, בהיותנו ריבוניים בארצנו, עלינו לבחון מחדש את תפישת עולמנו. משמעות היותנו יהודים ריבוניים היא עקירת התפישה הגלותית לפיה העם היהודי בסכנה קיומית, כיוון שעם בסכנה קיומית אינו עוסק ביצירה אלא ביצרים. עם בסכנת הכחדה עוסק בהישרדות על חשבון שאלות מוסריות, ואינו פנוי לרשת את הארץ. אין זה מצבנו עוד, שורשנו במדינת ישראל איתנים מאי פעם, וזו העת להתנקות משרידי ההישרדות ולהתמקד בחברת המופת אותה אנו מעוניינים להקים לאור ערכים יהודיים ודמוקרטיים.

היהדות בישראל היא במידה רבה יהדות גלותית, לעומת גלויות מבוססות כמו ארצות הברית, אשר הדין בין הקהילות היהודיות המגוונות בה פורה הרבה יותר ולשם שמיים. המאמצים של קהילות קשובות וייחודיות כמו שלנו כמובן נושאים פרי, אך הדרך לתרבות של גמרא חיה, של מחלוקות בריאות, עוד רחוקה.

לפני שנתיים בדיוק הדרכתי במחנה קיץ של התנועה הקונסרבטיבית בקליפורניה, שם עבדתי עם חניכים עם צרכים מיוחדים. מדי יום היינו מתפללים שחרית עם החניכים, תפילה מונגשת וחוויתית, והיה לכולנו חשוב מאוד להעביר כמה שיותר מתכני התפילה לחניכים מלבד הפן החוויתי שבה. היינו מסייעים לילדים להניח תפילין ולחוש מהקסם של תפילות השחר. אני זוכר היטב בוקר שבת בו אחד מהילדים ביקש שאעזור לו להניח תפילין, לאחר שבועות ארוכים בהם לא גילה עניין רב בתפילה. חלק מהמדריכים האחרים התלחשו סביבי שלא ראוי להניח תפילין בשבת, כך בניגוד להלכה, בעוד עזרתי לחניך לכרוך את הרצועה סביב ידו ולומר את הברכות. בעיניי, על אף השיח החשוב שיש לקיים על מנת להגיע למסקנות אלו מתוך מקום שמכבד את שורשינו, אסור לשכוח מה המטרה ומה רק האמצעי. מה חשוב באמת ומה רק כלי להשגתו.

זו לא רק סוגיה מהותית שעל היהדות להתמודד מולה, זו גם נקודת חיבור בין פרשת השבוע ובין ימי בין המצרים. לאחר תיאור חלוקת השלל בפרשת

השבוע, מצווה אלעזר הכהן להכשיר את כלי המדינים, ציווי אשר חז"ל מפרשים ומיישמים כהגעלת כלים. לאחר תיאור המלחמה, היישום ההלכתי מתבטא בשמירה על כשרות הכלים. זאת בדומה לגמרא המפורסמת במסכת יומא כג: בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר, אמר: הרי הוא כפרתכם ועדיין בני מפרפר ולא נטמאה סכין, ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים. העדפת מצוות בין אדם למקום על חשבון מצוות בן אדם לחברו בחירשות הלב, הובילה לחורבן בית המקדש.

אני באמת מבין לליבם של החוששים מבחינת השורשים. המשוררת האהובה עלי היא זלדה, כידוע משוררת חרדית אשר ינקה השראה מן הנסתר והאירה באמצעותו את העולם במילים ובדיוק רק לה. אחד משיריה הקצרים והמדויקים יותר סייע לי להבין את העולם הדתי יותר מכל חוויה אחרת:

לא אַרְחֵף בְּחַלֵּל

מְשַׁלַּחַת רֶסֶן

פֶּן יִבְלַע עֵנַן

את הפס הדקיק שְׁבַלְבִי

שמפריד בין טוב לרע.

אין לי קיום

בלי הברקים והקולות

ששמעתי בסיני.

זלדה רואה את ההלכה לא רק כמסגרת אליה היא יוצקת תוכן ומשמעות לחיי היום יום, אלא כעוגן מוסרי בעולם מתעתע. היא חוששת פן כל שינוי הלכתי יוביל לחיים משולחי רסן ואבודים בחלל, בהם הפס הדקיק שבליבה לא יתפקד עוד כמחט המצפן. אני מבין לליבה, וגם אם אני לא מסכים עם השיר במלואו, אני אומר את פסוקיו בעת ההתעטפות בטלית. היא צודקת, מדובר בחשש לא פשוט.

אבל התפקיד שלנו, של חברי היהדות המתקדמת בוודאי בארץ ישראל, הוא לענות באומץ כי חייבים אנחנו לבחון מחדש את המסגרת ההלכתית, על מנת שלנצח תוכל לשמור על הפס הדקיק שבליבנו שמבדיל בין טוב לרע, אשר מורה לעתים בכיוונים שונים מאלו שבתקופת חתימת ההלכה. חייבים לומר באומץ, כי אין חידוש גדול יותר מחדש אסור מן התורה. חייבים לומר באומץ, כי בטבע אין

חיים ללא שינוי, וכי השינוי הוא לא איום שימנע מעמנו להתקיים, אלא הוא התקווה היחידה לקיומו הנצחי.

עם זאת, יש לנו רבות ללמוד מהזרמים השמרניים. ההקפדה על טקסיות אשר מובילה להקפדה על ערכים, הקהילתיות, ההמשכיות, והאומץ להכריע. אימוץ מספר נוסחים שונים זו בחירה פלורליסטית ונכונה, אך עודף אפשרויות מוביל לדילול המסר. חשוב שיהיה לנו האומץ להכריע – בחרנו לנסח מחדש תפילה על חשבון הניסוח הישן? יש להדפיס אותו בלי לגמגם. החלטנו לשמר את ניסוח אבותינו ואימותינו כי לעתים אין מדויק ממנו? יש לבחור בו בלי לגמגם. היהדות המתקדמת חייבת להצמיח מנהיגות נחושה וקשובה שתקבל החלטות הלכתיות חשובות שיחלחלו לקהילות כולן, ויזכו את היהדות המתקדמת בכך ששמנו השני יהיה – חדש ימינו כקדם. על מנת שנהיה ראויים לו, אנחנו חייבים לייסד שיח הלכתי מעמיק בו נהיה קשובים לכתוב אך גם לרחשי הלב המוסרי, ונכריע את הכף במתינות ולאחר שיח מאוזן.

זה בוודאי לא פשוט, יכולתי עכשיו רק להתפלפל על דיני נדרים אבל רפורמים לא בוחרים בדרך הקלה. זה בוודאי מחייב, אך האחריות הזו מונחת על כתפנו כדי להבטיח את קיומה של הדת היהודית באופן שיהיה חי ורלוונטי דורות קדימה. יהדות שלא תתחמק מעיסוק במלחמה מול מדין ותדע לקבל מסקנות שאינן מוגבלות לטהרת הכלים אלא לטהרת המוסר. יהדות שלא תתבלבל בין האמצעי ובין המטרה. יהדות שלא תגדע את השורשים, אלא תהיה קשובה אליהם, ותבקר אותם כמו בן רגיש שמבקר את אביו המזדקן, ובוחר מה לרשת לענפיו. יהדות של פרשת "מסעי" אשר גם אותה אנו קוראים השבת, אשר מתארת את התחנות שעבר עם ישראל מצאתו ממצרים ועד הגעתו לארץ. כלומר יהדות שלא תתחמק מלהכיר כל צעד בעברנו, ועל פיו תדע לתכנן את צעדי העתיד, כדי שנוכל באמת לרשת את הארץ כעם ריבוני.

בסוף קריאת הפרשה, עם תום ספר במדבר, נהוג לומר יחד "חזק חזק ונתחזק". נישא ברכה כי באמצעות כוחנו המשותף ואמונתנו בדרך, נשכיל להתחזק, וכי הברקים והקולות ששמענו בסיני יאירו את דרכנו, ושנהיה ראויים לחדש ימינו כקדם. אין מתאימה מקהילה מתחדשת ומרגשת להוביל את השינוי. שבת שלום.